

Asia: VN/24322/2024

Arviomuistio koskien sääntelyä kehitysyhteistyön järjestämisestä

Kysymykset lausunnonantajalle (arviomuistion luvut suuntaa-antavia)

1. Arviomuistiossa esitetään uuden kehitysyhteistyötä järjestämistä koskevan lain säätämistä ja Laki valtion virastoista ja laitoksista (382/1989, jäljempänä "virastolaki") kumoamista. Virastolain tapaan arviomuistiossa esitetään säädettäväksi viranomaisille kuuluvasta yleistoimivallasta osallistua kehitysyhteistyön toimeenpanoon. Samalla toimivallan soveltamisalaa viranomaisten osalta esitetään yhtenäistettäväksi julkisuuslain 4 §:n kanssa. Millaisia näkemyksiä teillä on esitettyjen muutosten, mukaan lukien vaikutusten, osalta? (luku 2.1)

Uudessa laissa kehitysyhteistyön järjestämisestä esitetään säädettäväksi nykyisen virastolain tapaan yleistoimivallasta, joka antaa muille viranomaisille mahdollisuuden toimeenpanna kehitysyhteistyöhön liittyviä tehtäviä ulkoministeriön toimeksiannosta. Lisäksi uuteen lakiin otettavalla toimivaltasäännöksellä annettaisiin jatkossakin IKI-yhteistyötä (Instituutioiden välisen kehitysyhteistyön instrumentti) koskevia tehtäviä muille viranomaisille. Tämä mahdollistaa Verohallinnon tekemän kehitysyhteistyön jatkossakin.

Virastolain määritelmä ei ole ollut epäselvä Verohallinnon kannalta, sillä Verohallinto on mennyt valtion virasto tai laitos -määritelmän alle. Arviomuistiossa ehdotettu nykyisen virastoja ja laitoksia koskeva sääntelyn selventäminen koskemaan viranomaisia siinä merkityksessä kuin laissa viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) viranomaisista 4 §:ssä säädetään, ei muuta Verohallinnon asemaa.

2. Millaisia näkemyksiä teillä on uuden kehitysyhteistyön järjestämistä koskevan lain ja sitä koskevan IKI-instrumentin soveltamisalaa koskevasta muutoksesta suhteessa korkeakouluihin? Miten korkeakouluja tulisi kohdella suhteessa julkisuuslain 4 §:n viranomaismääritelmään (luku 2.1)

Verohallinnolla ei ole tähän lausuttavaa.

3. Kehitysyhteistyön järjestämistä koskevaan uuteen lakiin esitetään päivitettäväksi IKI-yhteistyötä koskeva maksuperustesäännös. IKI-yhteistyön osalta on tarkoitus yhdenmukaistaa IKI-yhteistyötä koskevia kirjaus- ja kilpailutusnäkökulmia. Millaisia näkemyksiä teillä on esitettyjen muutosten osalta? Millaisia näkemyksiä teillä on esityksen vaikutuksista? (luku 2.1)

Kuten muistiossa todetaan, verotusta koskevan viranomaisyhteistyön osalta palvelua ei tarjota markkinoilla yksityisten toimijoiden toimesta, ja Verohallinnon IKI-hankkeet on katsottu yhteistoiminnaksi. Tällöin maksuperuste on ollut toimeksiantajan ja vastaanottavan organisaation sovittavissa, mikä tarkoittaa, että toiminta voi olla omakustannehinnoitteluun tai muihin hinnoitteluperiaatteisiin perustuvaa. Verohallinto ja ulkoministeriö ovat sopineet omakustannehinnoittelusta, jossa on käytetty kaavamaisista hinnoittelua asiantuntijapäiväkorvausten hinnoittelussa. Verohallinto toivoo voivansa jatkossa jatkaa samaa menettelyä.

4. Arviomuistiossa kuvataan ulkoministeriön tahtotila rahoittaa tulevaisuudessa monitoimijahankkeita, joilla rahoitettaisiin konsortioita, jotka muodostuisivat esimerkiksi viranomaisista, korkeakouluista ja säätiöistä ja yrityksistä (luku 2.1.1.4). Millaisia näkemyksiä, hyviä käytäntöjä tai toimintatapoja teillä on monitoimijamallin rahoittamiseen?

Verohallinto suhtautuu lähtökohtaisesti myönteisesti ajatukseen eri toimijoiden konsortioista, mutta pitää kuitenkin tärkeänä säilyttää mahdollisuus myös puhtaasti kahdenvälisiin hankkeisiin.

5. Arviomuistiossa selvitetään tarvetta säätää EU:lle tai muiden valtioiden kehitysyhteistyötoimijoille siirrettäviä tehtäviä koskien sekä selvennetään teknisen siirron mahdollisuutta (luku 2.1.3.1). Millaisia näkemyksiä teillä on selvitystä koskien?

Verohallinnon päätehtävä on kerätä Suomelle kuuluvat verot ja kehitysyhteistyöprojektit ovat vain pieni osa toimintaamme. Haluamme jatkossakin keskittyä ydinosaamiseemme eli verotukseen, eikä Verohallinnolla ole mahdollisuutta panostaa esim. EU pilariarviointiin. Se on raskas toimenpide, eikä ole tarkoituksenmukaista, että jokainen kehitysyhteistyön toteut-taja käy arviointiprosessin läpi. Mielekästä yhteistyötä voidaan rakentaa tarkoituksenmukaisesti myös toisin.

6. Arviomuistioon on kuvattu ulkoministeriön ulkoistamat asiantuntijahankinnat perustuslain 124 §:n arvion valossa. Uudessa laissa kehitysyhteistyön järjestämisestä on tarkoitus säätää muulle kuin viranomaiselle siirrettävien tehtävien osalta niiden asiantuntijahankintojen osalta, jotka nykytilassa arvioidaan julkisen hallintotehtävän siirtämiseksi. Arviomuistiossa esitetään myös mahdollinen tahtotila laajentaa asiantuntijapalveluhankintoja tiettyjen yhteistyömuotojen osalta. Millaisia näkemyksiä teillä on esityksestä ja sen vaikutuksista (luku 2.2)?

Verohallinto toteaa, että asiantunteva, ammattimainen ja arjessa helposti tavoitettava IKI-seurantakonsultti on tärkeä yhteistyökumppani Verohallinnolle IKI-yhteistyötä valmisteltaessa, toteutettaessa ja toimintaa raportoidessa. Mikäli IKI-seurantakonsultin rooli on jatkossa vahvempi työn valvonnan, ohjauksen ja neuvonnan osalta, Verohallinto suhtautuu asiaan myönteisesti ja samalla toivoo, että palvelua kilpailuttaessaan ulkoministeriö huomioi asiakasnäkökulman. Viimeaikainen kehitys IKI-seurantakonsulttien palvelussa on ollut hyvin myönteistä. Mikäli päätöksentekovaltaa laajennetaan, on tärkeää varmistaa IKI-seurantakonsultin asiantuntemus, ammattitaito ja tavoitettavuus.

7. Arviomuistiossa esitetään muutoksia valtionavustuslakiin (688/2001) niiltä osin, kun niihin liittyy ulkoministeriön toimintaa koskevia erityispiirteitä (luku 2.3). Muilta osin valtionavustusten myöntämiseen sovellettaisiin valtionavustuslakia. Millaisia näkemyksiä teillä on esitettyjen säännösten osalta?

Verohallinnolla ei ole tähän lausuttavaa.

8. Arviomuistiossa selvitetään tarvetta säätää kehitysyhteistyövarojen väärinkäytöstä ilmoittavien henkilöllisyyden suojasta nykyistä lainsäädäntöä kattavammin (luku 2.4). Ulkoministeriön arvion mukaan uuteen lakiin kehitysyhteistyön järjestämisestä voitaisiin säätää ilmoittajien henkilöllisyyden suojelemisesta esimerkiksi laki finanssivalvonnasta (878/2008) 71 a-c §:n tapaan. Millaisia näkemyksiä teillä on esitettyjen säännöstarpeiden osalta?

Verohallinto pitää ehdotusta myönteisenä. Verohallinto toteuttaa systemaattista riskienhallintaa omassa toiminnassaan. Näemme myönteisenä kehityksen, missä riskienhallintaa hyödynnetään entistä vahvemmin osana kehitysyhteistyöhankkeiden toteutusta, tulosoajasta ja laadun hallintaa (s. 53). On mahdollista ajatella, että väärinkäytöstä ilmoittavien henkilöllisyyden kattavampi suoja on osa kehitysyhteistyön riskienhallintaa ja laadunvarmistusta.

9. Muut mahdolliset kommentit arviomuistiossa esitetystä arvioinneista ja esityksistä?

Verohallinto tuo evaluointien osalta esiin, että sillä on verrattain vähän kokemusta kehitysyhteistyön laajempiin evaluointeihin osallistumisesta (s. 51). Verohallinnon toteuttamaa kehitysyhteistyötä on arvioitu vuonna 2023 osana laajempaa evaluointia (Suomen tuki kansallisen tulopohjan vahvistamiseksi kehitysmaissa), missä arvioitiin kahden verotus ja kehitys -toimintaohjelman toteutusta.

IKI-yhteistyössä kevyemmät toteutuksen arvioinnit ovat käytänteenä Verohallinnolle tutumpia (self-evaluation). Verohallinto näkisi myönteisenä jonkinlaisen systematiikan IKI-yhteistyön evaluoimiseksi, esimerkiksi valmiin mallin ja IKI-seurantakonsultin tai vastaavan asiantuntijan hyödyntämisen näissä kevyemmissä toteutuksen arvioinneissa. Tämä voisi olla osa IKI-seurantakonsultin vahvempaa roolia työn valvonnan, ohjauksen ja neuvonnan osalta (s. 33).

Yleisesti ottaen toimintaa on helpompi arvioida, mikäli toiminnalle on asetettu selkeät tavoitteet. Varsinaista uutta verotus ja kehitys -toimintaohjelmaa ei ole tällä hallituskaudella luotu, ja ylätason ohjaus on kirjattu valtioneuvoston Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteeseen (2024). Verohallinnon näkökulmasta selonteon tavoiteasettelu on kapea mutta selkeä: ”Tuetaan kehittyvien maiden verojärjestelmien vahvistamista suomalaisella asiantuntemuksella ja viranomaisyhteistyöllä” sekä ”Edistetään kehittyvien maiden kotimaisen tulopohjan vahvistamista kehityspankeissa tehtävässä työssä”.

Verohallinto